

Na cestě za svobodou

Listy pro lidi ve výkonu trestu, o přípravách na propuštění, cestě ze závislostí a jejich podpoře.

Nebudte na vše sami!

Držíte v rukou unikátní tiskovinu. Jde o noviny, které nenajdete v běžných novinových stáncích a trafikách. Jde o listy, které jsme společně připravili speciálně pro to, aby byly k dispozici v několika českých věznicích. Jednou z nich je i ta vaše. Šest organizací, které v Česku dlouhodobě pracují s lidmi ve výkonu trestu i s lidmi se závislostmi, se spojilo, aby společně pomohly zavádět do českých věznic účinnou podporu pro vězně se závislostí, kteří se připravují na výstup z vězení a na to, jaký bude život tam venku. Chceme tím co nejvíce přispět k tomu, aby se zvýšily šance každého z těchto lidí, že jeho výstup z vězení bude úspěšný a nedočká se brzkého návratu zpět. Není to jednoduchý úkol ani cíl. Recidiva je v Česku dlouhodobě velmi vysoká – do věznic se po propuštění vrací až tři čtvrtiny vězňů, u těch se závislostí je to číslo leckdy ještě vyšší.

Přesto máme za to, že díky našim vlastním zkušenostem i inspiraci ze zahraničí máme dost nástrojů na to přispět k tomu, aby váš návrat zpátky do života byl úspěšný. Zaměřujeme se na to, aby ti, kdo opouštějí vězení, měli jasný plán, jak to bude probíhat. Jsme s nimi v kontaktu už ve věznicích a mnohdy i v prvních hodinách poté, kdy ji opustí. Tyto chvíle se často ukazují jako klíčové pro to, kam povedou jejich další kroky.

V těchto novinách najdete řadu příběhů, oblasti, ve kterých vám můžeme být nápomocní, i kontakty na organizace v jednotlivých částech republiky, které pro takovou podporu můžete využít. Víme, že stoprocentní jistota, že vše dobře dopadne, tu zřejmě nikdy nebude. Víme, že na cestě na svobodu může být spousta dalších balvanů a překážek. Přesto jsme připraveni absolvovat tu cestu od určité chvíle s vámi a být na blízkou vždy, když to budete potřebovat. Abyste nebyli na vše sami...

— Jakub Michal
manažer projektu,
Asociace poskytovatelů adiktologických služeb (APAS)

ČEKÁ VÁS NÁVRAT Z VĚZENÍ? JAK VÁM POMŮŽE CASE MANAGER (str. 2)

ŘEKNĚTE SI O POMOCI! (str. 3)

JOSEF PO PROPUŠTĚNÍ: NOVÝ ZAČÁTEK V NOVÉ ROLI (str. 4)

JIŘÍ MERTL: PROPUŠTĚNÍ NEJČASTĚJI ŘEŠÍ, JAK NAJÍT BYDLENÍ A ZÍSKAT PRÁCI (str. 4)

Milada: Teď už jsem v životě spokojená

Příběh ženy, která se od závislosti a dvou odsouzení dokázala i díky podpoře zvenčí vrátit zpátky do života, najít práci, která ji baví, a mít sny, které chce naplňovat.

S Miladou se scházíme v kavárně Café Therapy, v centru Prahy nedaleko Václavského náměstí. Pracuje tu už osmým rokem – začala jako pomocná kuchařka a vypracovala se až na provozní celého podniku. V kavárně dnes zná každý centimetr a mohla by tu dnes pracovat takřka na jakékoliv pozici. Má ale jeden jiný sen, o tom až za chvíli. Překvapuje mě svou vnitřní silou, odhodláním i energií, která z ní vyzařuje. Během hodiny mi přefíkala celý svůj příběh – od rozvodu rodičů přes léta se závislostí, život ve vězení, doléčovací centrum až sem do Therapy. Co jí pomohlo vytrhnout svůj život ze spárů závislosti?

Poslední, kdo nebral

„Moje dětství bylo až do druhé třídy moc fajn. Mámka mě vedla k péči o domácnost, s tátou jsem procestovala celé Čechy,“ vzpomíná nad šálkem kávy Milada. Oba rodiče ale měli zároveň problém s pitím, přibývaly hádky a bití, až vše skončilo jejich rozvodem. Milada zůstala u táty, s mámou se ale pravidelně vídala. Ve škole přibývalo problémů a neshod s učiteli, drogy ale do jejího života přišly až po škole. „Byla jsem v partě, kde už je měli všichni za sebou. Já jedna z posledních, kdo nebral... Takže jsem do toho spadla taky,“ vzpomíná dnes. Vyzkoušela marihuanu, pervitin, extázi i heroin. Podařilo se jí šest let abstinovat, ale návštěva diskotéky s kamarádkou ji přivedla zpátky k pervitinu. Opět se tak roztočil kolotoč shánění drogy, přibyl prodej, krádeže, automaty. Zastavilo ji až vězení. Za krádeže i prodej dostala svůj první trest na osm let. „Propustili mě po sedmi letech a dvou měsících. Do dvou hodin po propuštění jsem začala zase prodávat. Podruhé do vězení jsem

šla těhotná, porodila jsem tam dceru, kterou jsem viděla asi pět vteřin. Podařilo se alespoň vyřídít, že se o ni mohla starat má sestřenice.“

Moje svědomí a výčitky

Když ji přivezli na celu do Světlé nad Sázavou, poznávala ji spousta žen, které ji znali z ulice z prodeje. Volaly na ni z oken: „Co se stalo? Jak to, že jsi tady?“. Ve Světlé strávila asi osm měsíců, když ji převedli do Opavy, kde měla nařízenou léčbu. „Zhroutil se mi systém, který jsem si tam vytvořila. Nikdy jsem do té doby na žádné léčbě nebyla, takže začátky byly dost peklo. Byla jsem pořád naštvaná.“ Součástí léčby bylo vést si sešity nadepsané *Moje svědomí a Moje výčitky*. „Vytiskla jsem si v nich spoustu věcí – že jsem zklamala sebe, děti, rodinu, co jsem mohla všechno dělat, kdybych nespadla do drog. Mám je u sebe dodnes,“ vypráví Milada.

Silným momentem pro ni bylo, když ji vězeňský psycholog nabídl možnost zapojit se do projektu, při kterém mohla chodit vyprávět o své zkušenosti do škol. „Vzali nás do ředitelny. Bylo to poprvé, kdy jsem tam byla kvůli něčemu jinému než průsvihu. Při vyprávění dětem si toho člověk spoustu uvědomil. Bylo taky příjemné, že se ke mně najednou někdo choval jako k hostovi a jako k někomu, o koho mají zájem,“ vzpomíná Milada.

Praha jako výzva

S řadou věcí jí pomáhal terapeutický tým a sociální pracovnice. Ta ji připravovala na první kroky po propuštění – že bude třeba vyřídít si úřady, doktory, jak žádat o práci. Od ní se dozvěděla i o možnosti jít po propuštění do doléčovacího centra. Vybrala si, že půjde do Prahy. „Varovali mě před tím, že se chci vracet do míst, kde mám přátele, kteří mě do drog přivedli. Brala jsem to jako výzvu, že když někoho potkám, jestli to zvládnou nebo ne.“ Její podmíněčné propuštění bylo několikrát odročeno, nakonec to ale vyšlo.

Z věznic odcházela se dvěma igelitkami, to byl její jediný majetek. Strávila víkend u sestřenice, kde se po letech setkala s dcerou. Poté nastoupila do doléčovacího centra.

„Hodně mi v doléčovákovi pomáhala case managerka Klára. Říkala mi, kdy si mám kam dojet, na úřad práce, na sociálku, k doktorovi. Vytiskla mi všechno, co jsem potřebovala. Sama jsem v tom bordelář a úřady nesnáším,“ říká dnes už s úsměvem Milada. Měla dluhy i exekuce a nikdo ji nechtěl zaměstnat. Poté se ale uvolnilo místo v kuchyni Café Therapy, které jí nabídli lidé z organizace SANANIM. „Dostala jsem smlouvu na půl roku. Prodloužila se mi několikrát, teď jsem tady už osmým rokem. Později jsem se dostala na bar jako barmanka, poté jsem byla šéfkou směny. Dnes jsem na pozici provozní celé kavárny. Starám se o všechno zboží, jsem v kontaktu s dodavateli, starám se o směny,“ popisuje svůj vzestup Milada.

Dělat svoje věci

Odstěhovala se s kamarádkou do pronájmu, kde u vchodu do domu byla herna. „Automatů jsem se hodně bála. Když jsem brala, trávila jsem v hernách hodně času. Bydlela jsem tam pět let, ale nikdy jsem do ní nevstoupila. **Byla to pro mě taková terapie stavit se přímo před ta rizika a odolávat jim. Byla jsem na sebe tvrdá a uvědomovala si, co chci a kam jdu,“** říká odhodlaně Milada. Dnes už má snad podle svých slov to nejhorší za sebou a mnohem více se soustředí na své sny a plány do budoucna. Podívá se na mě upřeným pohledem a vážným hlasem říká: „Chtěla bych si našetřit peníze a mít vlastní malou pekárnu a kavárnu, kde si budu dělat svoje věci. Jsem teď v životě spokojená, ale chtěla bych být ještě spokojenější. Chci podnikat, abych mohla zaopatřit děti a mohla bydlet ve vlastním. Na tom snad není nic špatného, ne?“

— Vojtěch Betka, Václav Zeman

Čeká vás návrat z vězení? Jak vám pomůže case manager

Přečtěte si reálné příběhy těch, kterým case manageri v různých oblastech pomáhali před nebo po jejich výstupu z výkonu trestu.

Vladimír: Nová práce po dvou týdnech na svobodě # ZAMĚSTNÁNÍ

Vladimírovi je 37 let. V minulosti se potýkal se závislostí na heroinu. Když byl ve výkonu trestu, dostal se poprvé do kontaktu s organizací SANANIM. Ve věznici byl zařazen do léčebného substitučního programu pro uživatele opioidů a přihlásil se i do našeho programu.

S Vladimírem tak před jeho propuštěním intenzivně pracovala case managerka, se kterou se začal ve věznici setkávat. Byli v pravidelném kontaktu každých 14 dní, měsíc před jeho výstupem z vězení ještě častěji. Den po výstupu z výkonu trestu Vladimír úspěšně nastoupil do substituční léčby a stále v ní setrvává. Case managerka mu pomohla získat krátkodobé bydlení na vícelůžkovém pokoji v ubytovně.

Po výstupu byla spolupráce s Vladimírem intenzivnější. Poskytli jsme mu základní potravinový balíček – jako mnoho dalších vězňů opustil i on věznici prakticky bez peněz. Předali jsme mu i SIM kartu s nabitým kreditem, aby mohl být i nadále ve spojení s case managerkou. Ze základního finančního balíčku pro ty, kteří vycházejí z vězení, si Vladimír s pomocí case managerky nakoupil boty, oblečení a hygienické potřeby, které mu po výstupu chyběly.

Díky tomu, že měl brzy po výstupu z vězení zajištěnou většinu základních potřeb, podařilo se Vladimírovi už asi dva týdny po výstupu z vězení získat novou práci. S jejím získáním mu také pomohla jeho case managerka. Dnes je Vladimír stále zaměstnaný. Práce ho časově dost zatěžuje, takže se s case managerkou setkávají většinou jen jednou týdně. Řeší spolu, jak naložit s volným časem – co ho baví, v čem by se chtěl do budoucna rozvíjet, i to, jak obnovit vztahy s jeho blízkými.

Roman: Zpátky do Brna # BYDLENÍ

Roman byl ve vězení už potřetí, všechny jeho trestné činy souvisely s užíváním návykových látek. Užíval drogy od svých čtrnácti let, hlavně pervitin. Opakovaně byl hospitalizovaný v psychiatrické nemocnici, léčbu ale nikdy nedokončil. Nejdéle abstinoval jeden rok, to chodil do práce, bydlel a byl

v kontaktu se sestrou – rád na to vzpomíná. Na dětství moc rád nevzpomíná. Jeho rodiče často pili. Má sestru, která mu vždy byla velkou oporou. Momentálně ale nejsou v kontaktu. Stydí se, že je opět ve vězení.

Když jsme se s Romanem začali setkávat, první konzultace byly dost náročné. Bylo pro něj těžké mluvit o svém dalším selhání. Po pár konzultacích se to změnilo. Zaměřil se na to, že si najde práci a bydlení. Ze své závislosti byl už unavený a vyčerpaný. Rád by pryč i po výstupu z vězení byl kontaktu s někým, s kým bude moct řešit nenadálé životní situace. Připravili jsme tedy s Romanem plán pro jeho výstup z vězení. Zavírali ho na podzim, tudíž měl na sobě jen zimní boty a oblečení – vystupoval z něj na začátku léta. Chtěl se vrátit do Jihomoravského kraje, ale netušil, kam půjde. Při výstupu byl prakticky bez peněz a z věznice si nebyl schopen zajistit ubytování ani práci. Jeho case manager mu pomohl zajistit a proplatit na přechodnou dobu ubytovnu s výhledem na místo v azylovém domě. Zajistil mu i minimální finanční částku na nákup oblečení, hygienu a základní potraviny. Spojil se také s kolegy z organizace v Jihomoravském kraji, kteří souhlasili, že si převezmou Romana do péče.

V den výstupu vyzvednul case manager Romana v osm ráno před branami věznice a doprovázel ho při cestě do Brna. Po cestě mu předal věci, na kterých se předem dohodli – oblečení, potraviny a hygienické potřeby. V Brně se oba v kanceláři místní organizace setkali s jeho novým case managerem. Společně se odtud vydali na předem domluvenou ubytovnu.

Romanovi se brzy přes sociální síť povedlo navázat kontakt se sestrou. Po šesti měsících se odstěhoval do města, kde žije jeho sestra, protože jí chtěl být nablízku. S case managerem zůstává dodnes v pravidelném telefonickém kontaktu.

Miloš: Do pěti let chce být bez dluhů # DLUHY

Třicetiletý Miloš byl odsouzený na tři roky. Ve vězení je opakovaně za majetkovou trestnou činnost. Většina jeho trestných činů souvisela s užíváním návykových látek. Jeho dluhy jsou dnes ve výši zhruba 300 tisíc korun – většina z nich je za poškození majetku nebo kvůli jiné trestné činnosti.

Před nedávnou dobou Miloš zažádal o podmíněně propuštění. Žádost podal po skončení ochranné léčby ve věznici, do které se dobrovolně přihlásil. Case managerka, se kterou se ve věznici začal setkávat, mu pomohla sepsat zprávu o spolupráci. Oba věřili, že může dopadnout dobře a že bude propuštěný. Miloš měl v tu chvíli silnou motivaci řešit svou závislost, dluhy i další problémy. Státní zástupce ale navrhl nepropuštění a soudkyně Milošovu žádost zamítla.

Státní zástupce se Miloše u soudu ptal, proč řeší nejdříve závislost a nehradí své pohledávky. Přitom, když je vězeň v léčbě, tak nemůže pracovat. Miloš se ale i tak s pomocí case managerky aktivně snažil své dluhy řešit. Nechal si zmapovat

všechny své dluhy. Chtěl by se jich do pěti let úplně zbavit.

Dnes je kromě case managerky v kontaktu i s doléčovacími týmem. Společně ho všichni vedou k co největšímu osamostatnění. Jeho cílem dnes je najít si co nejdříve po propuštění práci, bydlení a řešit své dluhy. Už brzy může podat další žádost o podmíněně propuštění a věří, že tentokrát už bude úspěšná a vrátí se zpátky na svobodu.

Pavel: Chci to alespoň zkusit # ZÁVISLOST

S Pavlem začali case manageri SANANIMu spolupracovat loni v dubnu. Case managerka ho začala navštěvovat ve věznici čtyři měsíce před jeho propuštěním. Ve výkonu trestu byl popáté, celkem strávil ve vězení patnáct let. Dětství Pavel neměl jednoduché. Byl často svědkem hádek a násilí mezi rodiči. Později se rodiče rozvedli a on zůstal se svou matkou. V mládí návykové látky neužíval, pervitin začal užívat až ve vězení. Nejdříve nárazově, později pravidelně i nitrožilně. Ve věznici poprvé vyzkoušel i opiáty.

Při setkáních s case managerkou ve věznici řešili, jak bude Pavel moci postupovat po výstupu z vězení. Case managerka mu doporučovala pobytovou léčbu, s tím ale nesouhlasil. Chtěl zkusit sám fungovat v běžném životě. Často se bavili o tom, co může být kdy rizikem a jak by měl Pavel postupovat, když by opět začal užívat.

Abstinoval se Pavlovi po návratu z vězení bohužel moc dlouho nepodařilo. Po třech týdnech začal opět užívat pervitin. Nezládal moc dobře soužití se svou matkou. Vztah mezi nimi nikdy nebyl jednoduchý. Vznikaly mezi nimi snadno konflikty, které se Pavel snažil řešit, ale bylo to pro oba náročné. Jeho matka nevěděla, že Pavel užívá návykové látky. Neuměla si tím pádem před jeho návratem třeba vůbec představit, jak s ním řešit abstinenci příznaky. Case managerka byla v kontaktu s Pavlovou rodinou a snažila se jim pomáhat celou situaci pochopit. Ptali se jí na věci, které jim nebyly jasné. Byli spolu v telefonickém kontaktu a potkávali se i osobně. Někdy u těch setkání byl i Pavel.

V jeden obzvláště náročný den měl Pavel myšlenky na sebevraždu a cítil se psychicky na dně. Telefonoval case managerce s obavou, že si ublíží, nebo že ublíží někomu jinému. Nevěděl, co má dělat. Case managerka se ho snažila udržet na telefonu, aby hovor neukončil. Mluvili spolu několik desítek minut a domluvili se na tom, že si do zítřejšího rána nic neudělá a ráno se sejdou a pokusí se zajistit Pavlovi pobyt na krizovém oddělení. Ráno se opravdu setkali na domluveném místě a pomohla mu s převozem na krizové přijetí do psychiatrické léčebny. Zde Pavel vydržel tři měsíce. Case managerka s ním i v tuhle chvíli byla v kontaktu – telefonickém i osobním. Komunikovala i s jeho rodinou a snažila se pro Pavla zařídit dlouhodobější a intenzivnější léčbu. Podařilo se to a po třech měsících mohl být Pavel převezen z této psychiatrické nemocnice do jiné, k dlouhodobější léčbě. — vze

Jana Repková: Po propuštění z vězení jsou lidé velmi křehcí

V rozhovoru s Janou Repkovou z Centra protidrogové prevence a terapie jsme mluvili o přípravě na návrat vězňů do běžného života i tom, co jim může nabídnout zapojení do programu Práce za mřížemi či case manager. Ten je podle ní vězňům při propuštění zásadní oporou. Díky této podpoře se propuštění nemusí za mříže už nikdy vrátit.

S vaší organizací podporujete lidi se závislostmi ve vězních při přípravě na propuštění. Jak vypadá vaše práce?

Se spolupracujícími věznicemi máme podepsané dohody o spolupráci. Máme domluvené intervaly, jak často do nich vstupujeme. Většinou pracujeme s vězni, pro nás klienty, individuálně, dříve jsme pracovali i skupinově. Do věznic za klienty docházíme jednou za čtrnáct dní, ideální čas pro vstup do spolupráce je půl roku až rok před výstupem odsouzeného. Naším cílem je podpořit ho při přípravě na cestu po propuštění z vězení a při plánování, jak jeho život bude vypadat po výstupu. Nemáme tendence nahrazovat už

existující služby psychologů, sociálních pracovníků, terapeutů nebo speciálních pedagogů ve vězení. Raději navazujeme na to, co už oni udělali. Práce je tak přesnější a efektivnější, následně kroky klienta po propuštění jsou úspěšnější.

Jak taková spolupráce probíhá?

Na začátku spolupráce mapujeme situaci daného člověka a připravujeme s ním individuální plán. Jeho součástí bývá také léčba po propuštění v ambulantním nebo pobytovém zařízení. To, že klient abstinguje od návykových látek celou dobu trvání výkonu trestu, neznamena, že v abstinenci dokáže pokračovat i po propuštění. Snažíme se klienty podpořit při zajištění práce a bydlení. Mapujeme možnosti klientů, doptáváme se, do jaké míry mají podporu u rodiny či blízkých. Nejvíce rizikové je jít z výkonu trestu a nemít nic připravené. Nejrizikovější jsou první dny po výstupu, možná hodiny. Když v té chvíli propuštěný nic nemá, vrací se tam, kde to zná. Což může být ulice nebo drogový svět. Když má něco připravené a je na někoho navázaný a důvěřuje mu, tak se na něj po propuštění obrátí.

A takovou podporu můžete nabídnout právě vy.

Návrat z vězení je obecně velmi náročná situace, a ne každý ji zvládne. Ten, kdo ji chce

zvládnout, potřebuje hodně síly, stojí to velké úsilí. Lidé po propuštění jsou velmi křehcí a potřebují hodně podpory.

S klienty jste tedy v kontaktu v přípravě na propuštění, ale i mimo věznici?

Někdy se děje i to, že klienta vyzvedneme přímo u věznice a pokračujeme dále v naplánovaném individuálním plánu. Nabízíme to většinou v případech, kdy má klient přetřhané vztahy s rodinou. Kdybychom se domluvili, že se nám ozvou týden nebo dva po propuštění, tak už se to ve většině případů nestane a snižuje se šance na pokračování ve spolupráci. Nejlepší je, aby se ozvali ještě v den propuštění nebo o den později. Můžeme zároveň z prostředků projektu na určitou dobu hradit ubytování klientů po propuštění z vězení, koupit jim hygienický balíček nebo tramvajenku. Máme zajištěné i služby psychiatrů a adiktologů. Čekáme, že se k nám teď častěji dostanou i zprávy a doporučení od odborníků z věznic o tom, co daný klient bude potřebovat po propuštění, abychom mohli navázat na jejich práci z věznic.

Lidé, se kterými pracujeme, jsou většinou delší dobu úspěšnější než ti, kteří nespolupracují. Stane se, že mají relaps nebo drobnou recidivu, ale jsou schopni se ozvat, že potřebují pomoc, protože sklouzli a nedaří se jim. I to je úspěch. Dokázat si říct o pomoc, stopnout užívání.

Jakou máte zkušenost ze spolupráce se samotnými věznicemi?

Určitě vnímám pozitivně to, že většina odborných zaměstnanců si uvědomuje, jak je důležitá následná péče po propuštění a jsou rádi, že mají za kým odsouzené po výstupu poslat. Dokáží ocenit možnost spolupráce s naším programem. Ve vězních je mnoho pracovníků s dlouholetou praxí, kteří mohou předávat své zkušenosti dál nejen svým kolegům, ale také tím obohacovat spolupráci s námi a vytvářet funkční systém péče o naše klienty. — vze

Připravujete se na návrat z věznice? Řekněte si o pomoc!

Čeká vás v blízké době návrat z výkonu trestu zpět na svobodu? Kontaktujte některou z organizací, které vám mohou pomoci s přípravou výstupu z vězení.

Podporu odborných sociálních pracovníků těchto organizací můžete získat buď přímo ve věznici, ve které se na propuštění budete připravovat, nebo v regionu, do kterého se z výkonu trestu budete vracet.

Nezdráhejte se na tyto organizace s důvěrou obrátit. Jak ukazují předchozí příběhy a situace, podrobný plán a opakovaná podpora sociálních pracovníků mohou pomoci k tomu, aby byl váš návrat na svobodu úspěšný a trvalý.

Vracíte se do kraje, kde působí pracovníci našeho projektu? Kontaktujte nás:

Jihomoravský kraj	Společnost Podané ruce	vezeni@podaneruce.cz	Křenová 89/19, 602 00 Brno 602
Karlovarský kraj	Kotec, o. p. s.	kc.sokolov@kotec.cz	Marie Majerové 1763, 356 01 Sokolov
	CPPT	konfliktsezakonem@cppt.cz	Tylova 20, 301 00 Plzeň
Středočeský kraj a hlavní město Praha	Laxus, z. ú.	vezeni@laxus.cz	Ptácká 162, 293 01 Mladá Boleslav
	SANANIM	vezeni@sananim.cz	Žitná 1574/51, 110 00 Praha 1
	Magdaléna, o. p. s.	vavrincova@magdalena-ops.cz	Žežická 193, 261 01 Příbram

Domluvte si podporu po výstupu z výkonu trestu v dalších krajích:

Jihočeský kraj	PREVENT 99, z. ú.	asv@prevent99.cz	tř. 28. října 1312/16, 370 01 České Budějovice
Královhradecký kraj	Laxus z. ú.	vezeni@laxus.cz	Sušilova 1528, 500 02 Hradec Králové
Liberecký kraj	ADVAITA, z. ú.	recepce@advaitaliberec.cz	Rumunská 14/6, 460 01 Liberec
Moravskoslezský kraj	Renarkon, o. p. s.	vezeni@renarkon.cz	Stojanovo náměstí 1, 709 00 Ostrava
Olomoucký kraj	Společnost Podané ruce, o. p. s.	vezeni.ol@podaneruce.cz	Opletalova 364/1, 779 00 Olomouc
Pardubický kraj	Laxus, z. ú.	adicentrum.pardubice@laxus.cz	Jana Palacha 1552, 530 02 Pardubice
Ústecký kraj	DRUG-OUT klub, z. s.	ambulance@drugout.cz	Velká Hradební 13/47, 400 01 Ústí n. L.
	MOST K NADĚJI, z. s.	cranp@mostknadeji.cz	P. Jilemnického 1929, 434 01 Most
Kraj Vysočina	OCH Jihlava, Adiktologická ambulance	adiktologicka.poradna@jihlava.charita.cz	U Větrníku 17, 586 01 Jihlava
Zlínský kraj	Společnost Podané ruce, o. p. s.	terapie.zk@podaneruce.cz	třída T. Bati 202, 763 02 Zlín-Louky

Podpora lidí se závislostí před výstupem z věznice i po něm formou case managementu je pilotně zaváděna v těchto českých věznicích:

Karlovarský kraj
Horní Slavkov
Kynšpěk nad Ohří
Ostrov

Jihomoravský kraj
Rapotice
Kuřim
Brno

Středočeský kraj
Příbram
Oráčov
Vinařice
Jičice

Hlavní město Praha
Praha-Pankrác
Praha-Ruzyně

Jiří Mertl: Po návratu z vězení propuštění nejčastěji řeší, jak najít bydlení a jak získat práci

Výzkumník Jiří Mertl z Univerzity Karlovy se dlouhodobě věnuje oblasti vězeňství. V rozhovoru popisuje hlavní problémy českého vězeňství, se kterými se ve svých výzkumech setkává.

Evaluční zpráva projektu Práce za mřížemi, kterou jste sestavoval, popisuje řadu témat, se kterými se dlouhodobě potýká české vězeňství i vězni po propuštění. Jaké jsou ty nejzásadnější?

V této zprávě silně rezonovaly strukturální problémy, se kterými se dlouhodobě v České republice potýkáme. Největším takovým problémem je bydlení. Jeho nedostupnost dopadá už i na marginalizovanou část české populace. Ti marginalizovaní jsou na tom ještě daleko hůře. Lidé se závislostí s vězeňskou minulostí jsou v tomto ohledu často ti poslední z posledních. Shánějí bydlení opravdu velmi těžko. Dříve jsem se setkával často s tím, že propuštění třeba neměli dost peněz na bydlení a problémem byly spíše finance. Teď se setkáváme s tím, že lidé po propuštění peníze mají, ale i přesto nemají na mnoha místech možnost bydlení získat.

Ve zprávě je uváděn velmi silný paradox – lidé ve výkonu trestu se připravují na návrat do společnosti, ale poté vystupují do prostředí ubytoven a nekalitního bydlení, které je pro návrat nevhodné. Naopak obsahuje řadu jevů, které mohou vést k brzkému návratu propuštěných zpět do vězení.

Vybavuje se mi jeden z rozhovorů z jiného výzkumu, kde žena, která prošla specializovaným oddílem ve věznicí, říkala: Ve vězení nám nasazovali růžové brýle. Říkali, že když se budeme snažit, půjde vše po propuštění velmi dobře a snadno. Poté se vrátila do prostředí, kde spousta věcí nešla, zjistila, že to tak bude, ať se snaží, jak se snaží. Její frustrace se znásobila a od té doby už téměř ničemu a nikomu nevěřila, s výjimkou organizace, která s ní začala pracovat po propuštění a pomohla jí, tam tu důvěru měla. Takže je opravdu důležité podpořit osoby po výkonu trestu.

Zřejmě nejde o to, že by práce pro lidi po výkonu trestu byla nesehnatelná. Spíše jde o to, jaké typy prací za jakých pracovních podmínek jsou pro ně nejčastěji dostupné?

Mnohé ubytovny, kam se lidé po propuštění dostávají, jsou často spojeny se zaměstnáním. Jeví se to na první pohled jako skvělá věc, že se tím spojí dvě potřeby dohromady. Při bližším pohledu však zjišťujeme, že prostředí ubytoven a nízkopracovních zaměstnání v montovnách a robotárnách není pro lidi se zkušeností s užíváním drog vůbec vhodné. Jde o místa, kde jsou drogy snadno dostupné

a velmi časté. Některé výzkumy ukazují, že předáci ubytoven zajišťují ubytovaným alkohol, v některých případech i jiné drogy. Zaměstnanci na těchto pozicích mnohdy užívají alkohol pro uklidnění nebo naopak stimulanty pro vyšší výkon, který se po nich požaduje. Toto prostředí je podle mě jako jízdenka zpátky do výkonu trestu.

Často uváděným problémem je i podmíněné propuštění vězňů a jeho nejasná a nepředvídatelná pravidla.

Vězněné osoby, které zažádají o podmíněné propuštění, do poslední chvíle nikdy nevědí, kdy k němu dojde. S těmi lidmi přítom probíhá ve výkonu trestu dlouhodobá práce, někdy se na propuštění mohou připravovat tři až čtyři měsíce i déle. Některé soud rozhodující o podmíněném propuštění nepropustí. O tom, jak soudce rozhodne, přítom většinou také nikdo moc předem neví. Pro nás to znamená, že několikaměsíční práce je vzhledem ke svému cíli – dostat daného člověka z vězení – neúspěšná a mívá to obrovský dopad na duševní zdraví klientů. Možné propuštění bývá středobodem jejich života ve věznicí. Když nevyjde, zboří se jim svět a velmi je to demotivuje.

Pokračovat ve spolupráci a namotivovat je k přípravě na další možné propuštění je většinou velmi náročné. Druhou částí problému je samotná chvíle propuštění. Ta bývá chaotická v tom, že není zřejmé, kdy reálně k propuštění dojde. Je známý přibližný den propuštění, není však známá přesná hodina. Každá věznic

má jiný proces propouštění. Vězněné, teď už vlastně propuštěné, osoby někde mohou jít na oddíl, rozloučit se se spoluvězni. Čeká se také na případné odvolání státního zástupce, ten se může odvolat až do tří dnů od rozhodnutí soudu. Tyto osoby tak mohou být na podmínku propuštěny, ale stále žijí v určitém vakuu, kdy se vše může opět ze dne na den změnit. To je náročné pro case managery a managerky, kteří ideálně potřebují pro propuštěného přijet přímo před věznicí a začít s ním spolupracovat v prvních hodinách po propuštění. Někdy jim z věznic zavolají, někdy ne. Propuštění nemají vždy u sebe telefon s dostatečným kreditem. Z mnoha výzkumů se přítom ukazuje, že navázání spolupráce hned po propuštění je pro její úspěšnost klíčové. Sám jsem si mnohokrát představoval, jaký šok by to byl pro mě samotného vylézt z nějaké klece ven do otevřeného prostoru, mít najednou tu volnost a vědět či nevědět, co s ní.

— Vze

Josef po propuštění: Nový začátek v nové roli

Josefovi je dnes pětadvacet let. Jeho dětství bylo dlouhou dobu bez vážnějších problémů. S rodiči jezdil často na hory a hodně sportoval. Dost času trávil i s prarodiči, kteří byli také hodně aktivní. Brali ho na dovolené, sportovně lyžovali a věnoval se řadě dalších sportů. Josefův otec však náhle zemřel a Josef velmi brzy po jeho smrti začal intenzivně užívat pervitin. K návykovým látkám si našel cestu sám. Šlo to celé velmi rychle a v Josefově životě nastal náhle velký propad. Byl opakovaně v léčebně, pokaždé podepsal po několika měsících revers. Pod vlivem se zapojil i do gamblingu, za patologického hráče by se ale neoznačil.

Naposledy byl uvězněn ve Vinařicích na 20 měsíců. Ve výkonu trestu byl po jedenácti. Poprvé byl odsouzen v roce 2003, byl celkem sedmadvacetkrát soudně trestaný a celkově má za sebou 17 let ve vězení. Naposledy byl odsouzen kvůli krádeži. S abstinenci příznaky narazil na veřejný automat s CBD, chtěl z něj získat alespoň nějakou návykovou látku nebo zapomenuté peníze, které tam předtím několikrát našel. U snahy o vybrání automatu ho chytili policisté.

Ostatní z jeho života vymizeli

Při svém posledním pobytu ve vězení se Josef dopisem obrátil na organizaci SANANIM a chtěl pomocí řešit svou závislost na návykových látkách. V dubnu roku 2022 tak začal spolupracovat s case managerkou. Potkávali se ve věznicí zhruba jednou měsíčně. Neměl v tu chvíli skoro žádné vazby a kontakty mimo věznic. Styčným kontaktem byla rodinná známá Martina, která bydlela v Liberci. To byl jediný člověk, který mu v životě zůstal, ostatní lidé z jeho života vymizeli. S case managerkou se Josef domluvil, že nastoupí do léčebny Červený Dvůr. Měl tam nastoupit 16. ledna, výstup z vězení měl proběhnout 23. prosince. Tři týdny mezitím měl tedy strávit u zmiňované Marty v Liberci. Case managerka mu pomohla v kontaktu s léčebnou, sepsáním životopisu a motivačního dopisu, a na základě toho byl Josef přijatý do léčby. Case managerka se s Josefem pokoušela sestavit plán pro tři týdny po jeho propuštění. On ale téměř nic nechtěl. Odmítl pomoc ohledně ubytování, nechtěl balíčky potravinové pomoci či hygienických potřeb. Stačil mu jen podpůrný kontakt během doby, kdy bude u rodinné známé.

Plán se zhroutil

Třiadvacátého prosince v osm hodin ráno case managerka vyzvedla Josefa před branou věznic. Přišel s velkým pytlem věcí a během pěti minut se mu celý plán zhroutil. Martina mu přestala zvedat telefon. Další kamarádka, se kterou

měl domluvený krizový plán, také nereagovala. Zjistil, že mu nefunguje nabíječka na telefon a nemá co na sebe. Byla zima, mrzlo a on stál před věznicí jen v mikině. Case managerka mu zopakovala, že mu může pomoci domluvit ubytovnu a materiální pomoc. On nejprve chvíli váhal, ale nakonec souhlasil. Jeli tedy společně do Liberce, kde to Josef alespoň trochu znal, a case managerka mu tam pomohla sehnat ubytovnu, zaplatit ji, nakoupit a sehnat nějaké základní věci pro život. Ve třech ubytovnách Josefa nejprve odmítli, protože tam s ním měli z předchozích let špatnou zkušenost. Nakonec se podařilo domluvit bydlení na jedné další. S case managerkou šel Josef i na úřad práce za sociálním kurátorem, tam dostal potravinovou pomoc. Do poloviny ledna si volal nebo psali de facto každý den.

Na pokraji breku a vzteku

Když měla Josefa case managerka odvézt do léčebny v Červeném Dvoře, Josef přišel ve velmi špatném stavu, byl pobledlý, viditelně asi o 30 kilogramů lehčí. Mluvil o tom, že začal opět brát pervitin, z ubytovny odešel a většinu času od jejich posledního setkání trávil na ulici. Podařilo se mu obnovit kontakt s Martinou, která ho občas nechala přespat v bytě, kde bydlela se svým přítelem. Nechávala ho tam i najist nebo se osprchovat. Martinin přítel na klienta ale silně žárlil, docházelo mezi nimi k hádkám a velmi emotivním scénám. V takto zuboženém stavu vezla case managerka Josefa do léčebny. Po cestě byl na pokraji breku a vzteku.

V léčebně zůstal Josef do dubna, case managerka ho tam dvakrát navštívila. Byl s ní jinak v telefonickém kontaktu a psali si smsky. Už při první návštěvě byla patrná velká změna. V léčebně Josefovi vysadili původní léky a měl jinou medikaci. Byla patrná změna v jeho chování i přemýšlení. Pochvaloval si obyčejné věci. Byl vděčný, že mohou chodit na výlety. Posílal case managerce fotografie přírody, byl nadšený z běžného lidského prožívání. Bylo hezké vidět u něj běžné emoce. Plán byl, že po léčebně se Josef vrátí do Liberce, přejde do terapeutické komunity a bude spolupracovat s místní organizací Laxus.

Nový začátek v nové roli

Během léčby měl Josef možnost odjet na týden do Liberce. Během této návštěvy si v Liberci našel přítelkyni. Ta za ním poté přijela i do léčebny. Sama nepije alkohol ani neužívá jiné návykové látky. Má za sebou rozpadlé manželství, kdy ji partner fyzicky ubližoval, a z tohoto manželství má dvě děti, o které se stará sama. Josef se k přítelkyni rovnou nastěhoval. Teď bydlí všichni společně. Děti Josefa respektují a byl jimi velmi rychle přijatý jako otčím. Josef nyní nadále abstinuje, vyřešil si formality na úřadu práce, u sociálního kurátora a začal chodit do práce. Spolupracuje s organizací VOLONTÉ, se kterou řeší dluhovou situaci. Kontaktoval ambulantní služby v Liberci, kam bude pravidelně docházet. V listopadu chce zopakovat svůj pobyt v léčebně Červený Dvůr a utužit se v abstinenci.

— Vze

Č A A L C E T Í M K
Á K R Ý Y M J S E M
R T O U K Á Z K A S
K Á L Š L E R O V Ř
A D E C I N E Z A S
K I T L S L E S T A
B D A Á T Z E Z S N
O N H E I N O D U Í
R A L R K S E S O L
H K K A A T Á T S H

AREÁL HROBKA KRIZE SAZENICE
CYKLISTIKA KANDIDÁTKA ROLETA SOUSTAVA
ČÁRKA KOŠILE ŘASENKA UKÁZKA
HLÍNA

Nejsem tím, co se mi přihodilo, — — —

(C. G. Jung, švýcarský lékař a psychoanalytik)